

**Juryrapport finalisten
In alfabetische volgorde**

De jury heeft vier finalisten geselecteerd uit de negen genomineerden die hier vanavond aanwezig zijn. Ik lees u nu de juryrapporten voor de van de vier finalisten, in alfabetische volgorde. Daarna maak ik bekend wie van de vier finalisten de winnaar is van de Volkskrant/DIA-Scriptieprijs 2006.

- **Peter van Dam**

“Hauptsache, es hat Wirbel gemacht”. Berichtgeving over studentenprotest in West-Duitse en Nederlandse dagbladen 1965-1970

Vrije Universiteit Amsterdam, Geschiedenis na 1400

Peter van Dam onderzoekt in zijn scriptie de rol van de media in de jaren zestig: hoe hebben de media destijds het beeld op de gebeurtenissen in die periode beïnvloed. Hij kiest ervoor als case-study de berichtgeving te behandelen over studentenprotest in de periode 1965 tot en met 1970 in tien Nederlandse en Duitse dagbladen.

Van Dam kiest voor het studentenprotest vanwege de “veelbelovende elementen” die het in zich heeft. Het is diffuus, in de zin van veelomvattend, en het heeft een internationaal karakter. Hij heeft 25 studenten-protestacties in Nederland, West-Duitsland maar ook in Frankrijk, Italië, de Verenigde Staten en Mexico geselecteerd, die in de tien gekozen dagbladen worden beschreven.

Uit zijn analyse blijkt dat de Nederlandse en West-Duitse kranten, hoe groot de verschillen ook waren, een vergelijkbare ontwikkeling doormaakten. Wisten de media in beide landen aanvankelijk niet goed raad met het studentenprotest, al vrij snel namen ze de studenten wel serieus, al waren ze het veelal niet eens met hun acties. Kritiek was er, naarmate het protest serieuzer werd, niet langer alleen op de studenten maar ook op de overheid. In Duitsland kwam daar bovendien de bezorgdheid over het voortbestaan van de nog prille democratie bij. Hierdoor daalde de sympathie voor de studenten. Studentenacties in het buitenland werden door de West-Duitse dagbladen minder negatief beoordeeld. Hier speelde de angst voor het voortbestaan van de eigen democratie geen rol.

De Nederlandse dagbladen verschilden onderling sterker dan de Duitse kranten in hun beoordeling van het protest, zeker naarmate de acties serieuzer werden. Zo keurde *De Telegraaf* het protest consequent af, terwijl aan de andere kant van het spectrum *Het Vrije Volk* en *De Volkskrant* juist de kant van de studenten kozen.

Zowel in Duitsland als in Nederland besteedden de dagbladen extra aandacht aan het protest in de eigen regio of binnen de eigen zuil. Nederland keek daarbij echter meer naar wat er in het buitenland gebeurde dan de Bondsrepubliek en plaatste de protesten dan ook meer dan Duitsland in een internationaal kader.

De jury vindt dat Van Dam een informatieve en accurate scriptie heeft geschreven, waarin wordt aangetoond dat de Nederlandse en de West-Duitse pers op verschillende manieren reageerden op de protestacties. Ook de verschillen binnen de Nederlandse dagbladen worden goed geanalyseerd. Het onderzoek gaat over de berichtgeving, niet over de gebeurtenissen zelf. Daarvoor is het theoretische uitgangspunt goed gekozen. De probleemstelling is interessant. Van Dam heeft duidelijk veel werk in zijn onderzoek gestoken en heeft de problematiek goed boven water gehaald. De jury spreekt bovendien haar waardering uit voor de goedgekozen titel van de scriptie.

- **Wiesje Kuijpers**

“Voor altijd verdreven? Ontstaan en ontwikkeling van de Duitse Heimatvertriebenen-problematiek”

Universiteit van Amsterdam, Culturele Antropologie

In haar scriptie behandelt Kuijpers de problematiek van de *Vertriebenen*, de miljoenen Duitsers die tussen 1945 en 1948 verdreven werden uit gebieden in onder meer Polen en Tsjechië, die voor het einde van de Tweede Wereldoorlog Duits grondgebied waren. Veel van die *Vertriebenen* waren geboren en getogen in de regio die ze moesten verlaten. De verdrijvingen hadden grote culturele, sociale en demografische gevolgen voor de betrokken landen en tot op de dag van vandaag speelt het lot van de verdreven Duitsers een rol in de Pools-Duitse en de Tsjechisch- Duitse betrekkingen. De naar Duitsland verjaagde mensen uit het Sudetenland en de Oder-Neisse-gebieden werden en worden nog steeds met argusogen bekeken. Door aandacht te vragen voor het eigen slachtofferschap zou de Duitse schuld aan de Tweede Wereldoorlog worden gerelativeerd, luidt de kritiek, en zouden de historische oorzaken voor de verdrijving uit het oog worden verloren. Ook speelde in Polen en Tsjechië lang de angst een rol dat de verdrevenen hun vroegere bezit zouden komen teruggeisen.

Kuijpers is op het onderwerp van haar scriptie gekomen vanuit een persoonlijke belangstelling, geeft zij in haar inleiding aan. In Berlijn en Polen leerde zij *Vertriebenen* kennen die haar hun verhalen vertelden. Die verhalen raakten haar diep. In haar onderzoek moet zij de problematiek echter analyseren: zij geeft de ervaringen van de *Vertriebenen* een plaats in de discussie maar ze moet hun zienswijze ook kritisch beschouwen.

Kuijpers gaat in haar onderzoek in op de verschillende aspecten van de *Vertriebenen*-problematiek. De term verwijst naar de problemen die in Duitsland ontstonden door de komst van zo'n twaalf miljoen vluchtelingen. Maar ook naar de problemen die de verdreven Duitsers zelf ondervonden, eerst door de traumatische vluchtervaringen, later omdat hun leed niet werd erkend. Het trauma, zo stelt Kuijpers in haar conclusie, werd het gevecht voor erkenning. Tot slot verwijst de term naar de controverses op maatschappelijk terrein, die nog steeds aan de orde zijn. Daarvan geeft Kuijpers een voorbeeld in het laatste hoofdstuk van haar scriptie aan de hand van een case-study naar het controversiële Zentrum gegen Vertreibungen.

De onderzoeksresultaten verkreeg Kuijpers onder meer door antropologisch veldwerk in Berlijn in de eerste helft van 2005. Zij voerde vele gesprekken met de betrokkenen. De meeste academische literatuur over dit onderwerp behandelt vooral het verloop van de verdrijving, de politieke context of de sociale gevolgen ervan.

De jury vindt dat Kuijpers een interessant onderwerp goed heeft beschreven. De problematiek van de *Vertriebenen* heeft zij helder in beeld gebracht. In haar case-study over het Zentrum gegen Vertreibungen neemt zij een evenwichtig standpunt in. Dat Kuijpers persoonlijk betrokken is bij het onderwerp werkt in deze scriptie inspirerend, aldus de jury.

- **Kathleen Lotze**

Der Greifswalder Experimentalfilmzirkel - A Case Study in a Particular Mode of East Film Practice

Universiteit van Amsterdam, Filmstudies

Lotze stuitte op de Greifswalder Experimentalzirkel toen ze informatie zocht over de filmscene in de DDR, op zoek naar meer inzicht in haar eigen Oost-Duitse identiteit. De Greifswalder Experimentalzirkel was een clubje van underground filmmakers in de DDR, jonge amateurs met gemeenschappelijke interesses. Ze creëerden een artistieke vrije ruimte voor zichzelf die in het DDR-regime niet was toegestaan.

Lotze beschrijft in haar scriptie deze groep filmmakers die niet binnen de officieel toegestane kaders van de DDR viel. Ze onderzoekt hoe verschillende filmmakers, dus de geoorloofde professionals, amateurs en de underground scene op elkaar inwerkten, hoe ze elkaar beïnvloedden en hoe ze functioneerden in de bredere politieke en culturele context van de DDR. Zij doet dit door bestaande filmtheorieën, waar de Oost-Duitse filmpraktijk feitelijk buiten valt, te combineren empirische gegevens, en die te plaatsen in een historisch perspectief. Daarvoor geeft Lotze in het tweede en derde hoofdstuk een overzicht van de politieke, sociale en culturele context van de DDR, waarbinnen de Greifswalder Experimentalzirkel moest opereren.

Lotze toetst in haar conclusie de beschreven filmtheorieën en onderzoekt dus niet zozeer de gebeurtenissen in de DDR. Desalniettemin vindt de jury dat zij een goed beeld geeft van de positie van de oppositie in de DDR en van de manier waarop de geheime dienst, de Stasi, opereerde. De Stasi was de oppositie soms behulpzaam was om meer schade (vanuit het oogpunt van het regime) te voorkomen. Het onderwerp van de scriptie is origineel, vindt de jury, en Lotze heeft diep in de materie weten door te dringen. Ze heeft veel bronnen gebruikt en het veldwerk is onberispelijk. Ze maakt haar vraagstelling, de toetsing van de filmtheorieën, waar in haar conclusie, maar heeft daarnaast eigenlijk ook een interessante historische case-study geschreven.

- **Hidde van der Wall**

,Die Kunst zum Schweigen gebracht'. Anna Seghers, Alfred Kantorowicz en de formalismestrijd in de SBZ en vroegere DDR, 1945-1957
Universiteit van Amsterdam, Geschiedenis

In de jaren vijftig voerde het DDR-regime een campagne tegen decadente, formalistische kunst, en vóór socialistische kunst, die eenvoudig en realistisch moest zijn, zodat de massa die kon begrijpen. Cultuur werd aan de partijwil onderworpen. Van der Wall onderzoekt in zijn scriptie wat deze cultuurstrijd betekende voor twee vooraanstaande Oost-Duitse intellectuelen, die in principe de ideologie van de staat onderschreven. Voor welke dilemma's kwamen zij te staan en welke keuzes maakten zij?

Van der Wall koos voor Alfred Kantorowicz en Anna Seghers, twee schrijvers die op het eerste gezicht veel met elkaar gemeen hadden: ongeveer even oud, in de republiek van Weimar begonnen met schrijven en lid van de Duitse communistische partij KPD geworden. Tijdens het nazi-bewind ontvluchtten ze Duitsland, naar Frankrijk resp. de VS en Mexico. Terug in Duitsland behoorden ze tot de intellectuele elite. Ze onderschreven het antifascisme en socialisme dat de basis voor de DDR ging vormen.

De beide schrijvers gingen echter op verschillende manieren om met de dilemma's waar de staat ze voor stelde. Seghers klampte zich vast aan de hoop dat de misstanden van het regime kinderziektes waren en bleef het tot het eind toe steunen. Tegelijkertijd beschermde ze ook de oppositie. Kantorowicz maakte een heel andere ontwikkeling door, hij zag de tekortkomingen als kern van het probleem en niet als bijverschijnsel en vluchtte uiteindelijk naar het Westen. Daar werd hij overigens ook niet gelukkig, want daar vond hij ook geen erkenning.

De jury vindt dat de tragiek van Seghers en Kantorowicz mooi naar voren komt. De scriptie van Van der Wall is zeer goed geschreven: mooi opgebouwd, een heldere probleemstelling en uitstekend archief- en literatuuronderzoek. Van der Wall toont een groot inlevingsvermogen in het dilemma van beide schrijvers. De jury is geraakt door de spanning, de tragiek en de dramatiek van de keuzes die de twee moesten maken en vindt het erg knap dat een jonge student, die de tijd die hij beschrijft niet zelf heeft meegemaakt, zich de stof zo heeft weten eigen te maken.

Het format van de scriptie is niet nieuw: er zijn meer scripties geschreven waarin twee personen met elkaar worden vergeleken om een ontwikkeling in een land of een periode te illustreren. De jury is echter van mening dat Van der Wall met zijn scriptie boven dit format uitstijgt. Je vergeet het format, aldus de jury, omdat je zo geboeid bent.

Conclusie

Hoewel de jury onder de indruk was van alle inzendingen op de short list en die van de finalisten in het bijzonder, stak dit excellente werkstuk er voldoende bovenuit om Hidde van der Wall zonder twijfels de DIA/Volkskrantscriptieprijs 2006 te gunnen.